

Kati Peltola

Kunnan työllistäminen kunniaan

Helsingin sosiaalivirastosta juuri eläkkeelle jäänyt valtiotieteen maisteri Kati Peltola esittää seuraavassa seitsemän teesiään työllisyyden hoitoon. Ne perustuvat hänen ajatuksiinsa, jotka hän on esittänyt kirjassaan Hyvinvointivaltion peruskorjaus.

1. Työllisyysaste nousee ilman teollisia työpaikkoja

Suomen hallitus tavoittelee työllisyysasteen tuntuva nousua, vaikka se on korkeampi kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Työllisyysaste mittaa sitä, miten suuri osa työikäisistä on jonkinlaisessa ansiotyössä. EU:n tavoite on 70, Suomen 75 prosenttia. Lokakuussa Suomessa osallistui 15–64-vuotiaista 66,6 prosenttia ansiotyöhön.

Suomen tavoitteen toteuttaminen edellyttäisi sitä, että työelämään osallistuisi 8,4 prosenttia sellaisesta työikäisestä väestöstä, joka nyt on työttömänä, eläkkeellä tai muuten työmarkkinoiden ulkopuolella. Hallitusohjelmalla yritetään aluksi synnyttää 100 000 uutta työpaikkaa vuoteen 2010 mennessä.

Tavaroita tekemällä suomalaiset työpaikat eivät taida lisääntyä, kun nopean teollisen tuotannon kasvun Kiinassakin teolliset työpaikat vähenevät konejärjestelmien kehittyessä. Teollisuustyötä osataan joka puolella maailmaa. Teollisuuden tarvitsemat työntekijät ovat nykyään erilaisia insinöörejä, matemaatikkoja ja muotoilijoita. Rahaa taas kertyy markkinoinnin osaamisesta. Vasta asiakkaiden löytäminen takaa sen, että tuotannon ylläpito ja laajentaminen onnistuvat.

Suomalaisen yritysmaailman johto on luopunut kansallisen rakentamisen ideaalista. Se

tarjoaa suomalaisten uudeksi isänmaalliseksi tehtäväksi sitä, että irrotetaan jatkuvasti lisää pääomaa investoitavaksi muiden maiden markkinoilla kaupaksi käyvään tuotantoon, joka tietenkin on taloudellisinta tuotakaan näissä maissa. Talouspistopiste perustelee tätä tehtävää sillä, että näin turvataan tuotannon jatkuva kasvu.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan ja Elinkeinoelämän valtuuskunnan Evan toimitusjohtaja **Pentti Vartia** kannustaa meitä rakennemuutoksiin, jotka kiihdyttäisivät talouskasvua Suomessa maailman huippulukemiin (HS 17.11.04). Suomen talous kun ei kasva yhtä nopeasti kuin Kiinan, Intian tai Venäjän. Aiemmin talouselämän johto vaati meiltä lisää kilpailukykyä, mutta tämä iskusana on nyt hylätty, kun Suomi nousi kilpailukykykymittareilla maailman huipulle.

Kasvuprosentti on Vartian uusi piiska. Pelkkä talouskasvu ei kuitenkaan turvaa työpaikkoja eikä ostovoimaa kaikille. Nämä saavutetaan vain aktiivisella työllisyys- ja palkkapolitiikalla sekä sosiaaliturvalla. Vartia vaatii häpeilemättä Suomen taloudelta samaa tuotannon kasvuprosenttia kuin Kiinalta, jonka nykyinen tuotannon ja tuottavuuden taso on erittäin vähäinen.

Tuotannon kasvu vähäisen tuottavuuden maissa ei ole mi-

kään peruste alentaa pieniä palkkoja ja vähentää sosiaalisia etuja Suomessa. Päinvastoin meillä on hyvä perusta rakentaa hyvinvointijärjestelmää, joka osoittaa muillekin, mihin suuntaan voi edetä. Tämä edellyttää nykyisten vikojen korjaamista, joista pahin on massa-työttömyys.

2. Mistä markkinoita kuntalaisten työllistämiseen

Hallituksen 100 000 uuden työpaikan tavoite vaatisi keskikoisessa 4 000 asukkaan kunnassa seuraavan viiden vuoden aikana joka vuosi 40–50 uutta työpaikkaa. Useimmissa Suomen kunnissa kehitys on päinvastaista. Kuntajohtajat kilpailevat keskenään katetuista hiihtoladuista ja muista vapaa-ajan tuotteista, teollisuusyrittäjistä ja nuorista lapsiperheistä, joiden arvellaan tuovan veronmaksajia ja työpaikkoja kuntaan tai ainakin joitain asiakkaita olemassa oleviin palveluihin. Realistisempaa olisi parantaa kunnassa jo olevien ihmisten palveluja heidän omalla työllään, ilman uutta ulkopuolista rahoitusta. Keskikokoisen kunnan työttömistä löytyy monena vuonna tästä eteenpäin 40–50 työtöntä, joita voitaisiin palkata aluksi vaikkapa vanhusten ja sairaiden kotihoidon erilaisiin tehtäviin. Julkisen talouden säästökuurit ovat heikentäneet kotipalvelua ympäri maata. Koti-

hoidon puutteet lisäävät painetta laitoshoittoon ja palveluasumiseen, joita molempia vaivaa myös työvoiman vähyys.

Monet työttömät osaavat tai oppivat myös asuntojen ja pihojen kunnostusta ja kunnossapitoa. Sen avulla ihmiset voivat asua mukavasti nykyisissä asunnoissaan sen sijaan että rakennettaisiin kalliilla uutta.

Töitä riittää, mutta kuka niitä maksaisi, sanovat kuntien vastuulliset. Monet odottavat hiihtotunnelille rahoitusta valtion pussista ja hiihtäjiltäkin joitain maksuja. Mutta tämä on mahdollista myös asuntojen kunnossapidossa ja hoivapalveluissa. Niiden kysyntäkin on taiseempaa kuin putkessa hiihtämisen, ja lisäkysyntää riittää toistaiseksi.

Helsingissä käy työssä paljon ulkokuntalaisia. Helsingiläisten ongelma ei ole työpaikkojen vähyys, vaan työttömille sopivan työn puute. Kunnan omiin palveluihin voisi sijoittaa helposti muutaman tuhat työtöntä perustamalla sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä vapaa-aikapalvelujen ja opetuksen puolelle työttömien työnhakijoiden valmiuksista lähteviä oppisopimusrhymiä. Samaa menetelmää voisivat käyttää muutkin kunnat.

3. Millähän mä maksan sen työllisyysseuron

Kuntaliitto vastustaa äänestävästi valtion virkamiesten esi-

tyksiä siitä, että kunnat ottaisivat lisää työllistämistehtäviä. Ja miksi ei vastustaisi, kun kaikki uudet tehtävät ovat merkinneet valtion rahoitusosuuden pienentymistä.

Valtion tuloveron kevennykset rahoitetaan korottamalla kuntaveroja ja vähentämällä palveluita. Tämä ei kuitenkaan johdu siitä, että maassa ei syntyisi rahaa. Kansantuote kasvaa Suomessa jatkuvasti, vaikka Kiinan prosentteihin ei ulotuta eikä ole tarvekaan. Poliittiset päättäjät ovat vain taipuneet talouselämän johtajien vaatimukseen siitä, että kansantulo on jaettu uudelleen pääoman omistajien eduksi. Rikkain 10 prosenttia on kahminut henkilökohtaisten tulojen kasvun ja siinäkin ryhmässä ylin prosentti on aivan ylivoimainen.

Nykyiselläkin tulonjaolla työpaikkoja voisi lisätä tuntuvasti muuttamalla työttömyysvakuutuksiin käytettyjä rahoja työllisyysrahoiksi. Työttömyysvakuutukset ja työllistämistuet voisi maksaa kunnille, jotta nämä palkkaisivat samalla nettorahalla työttömiä työnhakijoita kuntalaisten palveluihin.

Nyt kunnat eivät voi palkata kuntalaisille tärkeisiin töihin kykeneviä työttömiä kuntapalveluihin, koska palkkakulut ja sosiaaliturvakulut ovat kunnalle lisämeno, johon tulee valtion työllistämistukea vain määräaikaisesti ja silloinkin monimutkaisen byrokratian kautta. Työllistämistuen ja sillä työllistettävien määrää rajoittaa valtion budjetissa siihen varattu määräraha. Työttömyysturvan vuositaisia menoja sen sijaan rajoittaa vain siihen oikeutettujen työttömien määrä.

Työttömyysturvassa syntyy säästöjä, jos kunta palkkaa työttömän. Sosiaaliturvarahastot saavat myös lisätuloja. Kunta ei kuitenkaan hyödy näistä säästöistä ja lisätuloista. Kunta voi laskea uusien työllistämismenojen kattamiseen vain työt-

tömän mahdollisesti maksaman kunnallisveron lisäyksen ja pois jäävän toimeentulotuen verran.

4. Kansalaistyötä työttömille

Ehdotin kirjassani Hyvinvointivaltion peruskorjaus (Tammi 1997), että erilaisia työttömyyspäivärahoja maksettaisiin työttömäksi jääville vain neljän kuukauden ajalta. Tämä riittäisi turvaamaan aktiivisen työhaun. Sen jälkeen kunnalla olisi velvollisuus järjestää työttömälle kansalaistyötä. Sen palkka olisi kuukausitasolla sama kuin työttömän henkilökohtainen työttömyyspäiväraha. Työllistetty tekisi kansalaistyötä vain niin monta tuntia kuin hänen saamansa raha edellyttäisi. Tuntipalkka määräytyisi yleisten työehtosopimusten mukaan.

Ehdottamassani mallissa työllistetylle turvattaisiin niin pitkä työaika, että hän saisi työstään vähintään vähimmäistoimeentuloon tarvittavan palkan.

Kirjassani esitin vähimmäisansioksi 3 500 markan nettokuukausipalkkaa, johon tarvittava työaika siis vaihtelisi työehtosopimuspalkan mukaisesti. Nettoansiotaso voisi olla siis 650 euron luokkaa. Näin työmarkkinatukea ja pientä päivärahaa saavien kansalaistyön palkka riittäisi peruselämiseen. Vastaavasti vähenisi toimeentulotuen ja muiden sosiaalietuuksien tarve. Kunta ja kansantalous hyötyisivät kansalaistyön työpanoksen verran.

Kunta saisi myös palvelumaksuja monista kansalaistyöllä tuotetuista palveluista. Niillä katettaisiin se osa kansalaistyössä olevan palkkauskustannuksista, joka ylittää hänelle työttömänä ollessa maksettujen työttömyyssetuuksien ja sosiaalietuuksien määrän.

5. Kuntakeinottelun estäminen

Tämän mainion rahoitusmallin ongelma on, miten estetään se, että kunta vähentäisi nykyisiä

työntekijöitään ja palkkaisu tilalle työttömiä työnhakijoita, joiden palkkaus tulisi enimmäkseen työttömyysturvarahoista.

Kunnat käyttävät nytkin sijaisina ja muussa välttämättömässä työssä työllistämistuella palkattua väkeä, joka pistetään aina työllistämiskauden jälkeen uusien työllistämisrahojen ansaitsemisajaksi työttömyysjaksoille. Tämän keinottelun estäminen edellyttää sitä, että valtion viranomaiset ohjaavat ja valvovat kuntia.

Hyvinvointivaltion peruskorjaus -kirjassa esitän verotuksen kokonaismallin, jossa valtion ja kunnan tulovero yhdistettäisiin ja sen tuotto menisi kokonaan kunnille lailla määriteltävän kuntien keskinäisen jakoperusteen mukaisesti. Samalla kunnille tulisi tehtäväksi kansalaistyön järjestäminen työttömille.

6. Tarjolla väärä lääkkeitä

1990-luvun taloudellisen romahduksen aikainen talouspolitiikka synnytti Suomeen ennätysmäärän pitkäaikaistyöttömiä, joiden laman jälkeinen nousu ei ole tuonut työtä. Työministeriökin tahtoi siinä päästä eroon heidän työllistämistehtävästään, koska yrityksistä tai julkiselta sektorilta ei löydy kysyntää vähäisen markkinatuottavuuden työntekijöille.

Evalaiset esittävät, että pienten palkkojen alentaminen toisi pienipalkkaisille lisää työmahdollisuuksia. Palkanalennukset edellyttäisivät myös samojen ihmisten työttömyys-etuuksien heikentämistä, jotta heidän olisi pakko ottaa vastaan työ entistä pienemmällä palkalla. Perusteluna evalaiset viittaavat yhdysvaltalaiseen malliin, jonka todellisuudessa pienipalkkaiset joutuvat tekemään kahta työtä elääkseen. Siellä köyhien osuus on tuntuvasti suurempi kuin Suomessa.

Ay-liike näyttää enimmäkseen vastustavan tätä mallia vain selettämällä, että ihmisten on pa-

rempi olla työttöminä kuin mennä töihin liian pienillä palkkoilla. Poliittiset ja ay-johtajat johtajat puhuvat siitä, että suomalaisen pitää kehittää osamistaan maailman huipputasolle, mutta eivät esitä keinoja, joilla vähäisen ammattitaidon tai vähäisen markkinatuottavuuden välle syntyisi tarpeeksi työpaikkoja.

Kunnissa näitä töitä olisi edelleen paljon, mutta niiden palkkarahat tulevat valtion- osuudesta ja kuntaveroista, joiden osuutta kansantuotteesta supistetaan yksityisen sektorin kilpailukyvyyn ja kansantalouden kasvuprosentin nimissä. Todellisuudessa missään ei ole pystytty osoittamaan, että nämä kaksi evalaisten hyvää olisivat jotenkin sidoksissa julkisen sektorin vähäisyyteen tai pienentämiseen.

7. Palkkatyö on täsmäläike työttömyyteen

Kuntaliiton ja johtavien poliitikkojen onkin syytä nostaa kunnallinen työllisyyspolitiikka kunniaan ja ruveta neuvottelemaan niistä ehdoista, joilla vastikkeettomia työttömyystukia voidaan ohjata lisätyöpaikkojen järjestämiseen työttömille.

Kuntalaisten ja kunnan hyvinvointi lisääntyvät, kun työtön rupeaa tekemään kunnan töitä. Hallituksen tavoite 100 000 työpaikan luomisesta viiden vuoden aikana tulisi paljon lähemmäksi siirtämällä työttömyysrahoja kuntien työllisyysrahoiksi ja virtaviivaistamalla lakisääteisten organisaatioiden rahojen kulkua budjetista toiseen.

Huoltaja-säätiön yhteydessä toimivan Kunnallisen sosiaalipoliittikan asiantuntijaryhmän palsta Kunnallinen sosiaalipoliittikka kunniaan on avoin keskustelufoorumi kaikille kunnallisesta sosiaalipoliittikasta kiinnostuneille. Palstalla julkaistaan aihepiiriä koskevia puheenvuoroja ja muita kirjoituksia.